

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ע"ג

- (א) **סבר דלמא מטרידנא-** הק' הר"ן, למה אינו מיפר מהשתא, ואם משום דאינו רוצה שיהי' נדריה מופרים עד שילך, לימא שההפרה יהי' חל על כל הנדרים שתדור כשילך. ותי' דאם מיפר מהשתא נמצא דאינו יכול לחזור מהפרתו, ואולי ירצה לחזור לאחר זמן, משא"כ אם ממנה אפוטרופוס, בזה לעולם יכול לחזור מהמינוי שליחות עד שיפר השליח בפועל. והק' רעק"א, למה אינו יכול לחזור, הרי בכל מידי דחייל לאחר זמן יכול לחזור מקודם. ואפי' אם יהי' כמעכשיו, הרי כאן אין שייך להיות מעכשיו כיון דלא שמע ולא שייך החילוף ההפרה. ועוד הק', לימא דכל נדרים שתדורי מיום שאלך יהיו מופרים אם לא אחזור מזה, והניח בצע"ג. וכי' הרש"ש דבריה הר"ן כאן אתינן לדבריו לעיל (עב:) דצייד דחל ההפרה למפרע [אבל לכאור' ק' לומר כן, דא"כ עדיין ק' קר' הר"ן על הצד הראשון, וצ"ע]. וע' בשיעורי ר' שמואל (קע"ז) שכ' דהפרה אינה כמעשה קנין רגיל, דעושה המעשה עכשיו, וזה פועל החלות לאחר זמן, ויכול לחזור כל זמן שאינו חל עדיין. אבל בהפרה אינו כן, אלא עכשיו הוא עושה הכל, הרי עכשיו הוא מיפר הנדר לאחר ל', וממילא שוב אינו יכול לחזור בו, שהרי הכל נגמר [ועדיין צ"ע, דהא ר' שמואל לא הי' רוצה לפרש כהרש"ש, דאינו משמע דהר"ן כאן אחי דוקא בשי' זו. אבל ר' שמואל גופי' פי' צד של הר"ן דחל למפרע דאינו באמת למפרע, אלא הכל חל בשעת ההפרה לגבי לאחר זמן. ולכאור' משמע מדבריו כאן דפי' כן גם בצד הר"ן הראשון, וא"כ איזה חילוק הוא ביניהם, ואולי יש לחלק, וצ"ע]. וע"ע בברכת שמואל (ל', ב') שתי' דהוי כנדר לאחר ל', דאינו יכול לחזור, ולכאור' כוונתו כנ"ל, דחל עכשיו כלפי לאחר ל' יום, וכי' דזהו כוונת השו"ת רעק"א (קמ"ד) דמה שתי' דאין חסרון דכלתה בהפרה [אבל לכאור' ק', דא"כ למה רעק"א עצמו הניח קר' זו בצע"ג, וצ"ע].
- (ב) **חרש מהו וכי- פי' הר"ן,** חרש המדבר ואינו שומע. וביאר היעב"ץ, דהי' צריך לפרש הכי משום דכיון דקידושיהם הם רק דרבנן, ונדרים של אשתו פקחת נדרים דאורייתא הם, א"כ ודאי אין שייך להפר נדריה, וכ"כ הרא"ש. אבל מר' אברהם מן ההר אי' טעם פשוט טפי, דלהפרה צריך שיאמר לה מופר לך [ומבואר מדברי הרא"ש דבעצם הי' שייך להפר ברמיזה, אלא דאינו יכול להפר נדריה כיון שאינה אשתו מדאורייתא, וצ"ע מחלקותם].
- (ג) **היינו דר' זירא... או דלמא וכי- הק' תוס' במנחות** (יח: ואמר), מהו ספק הגמ', הרי קיי"ל כר' זירא, ומהו הצד לצדד דלא כמותו כאן. ותי' "משום דלמא הא דכתב רחמנא אורחא דמלתא נקט, שאין ראוי להפר אלא ע"י שמיעה", ולא ביאר יותר. ואולי כוונתו על דרך מה דאי' בקרן אורה, דכ' "ולא דמי הך דהכא להא דר' זירא בעלמא, דבילה מצוה היא בעלמא, והיכא דאינה ראוי' מעכבה, וכמ"ש תוס' בכמה דוכתי דמסתמא הקפידה תורה שיהי' עכ"פ ראוי' לקיים בו המצוה. אבל הכא, היכא דבר שמיעה הוא ליכא בשמיעה מצוה כלל, וכדתנן דרך ת"ח, וא"כ היכי מדמת לה להא דר' זירא", ולפ"ז מובן היטב עכ"פ הצד לומר דלא כר' זירא.
- (ד) **ת"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש- כ' בברכת שמואל** (ל', ב') דאין כוונת הגמ' לפשוט דנתמעט האשת חרש משום דהחרש אינו ראוי לבילה, אלא דנתמעט מגזה"כ. וכי' שיש נפק"מ בזה, למשל אם הפר לאחר ל', ונתחרש קודם החלות, דאי משום דאינו ראוי לבילה, הא ראוי הוא לבילה, אבל אם גזה"כ הוא, אז לא יועיל הפרתו [ולכאור' כוונתו בזה, דהדין דצריך להיות ראוי לבילה או לא הוא דין בהמעשה הפרה, אבל הגזה"כ הוא בחלות הפרה]. וכי' עוד נפק"מ, אם שמע ומיד נתחרש, דודאי אין שייך החסרון דאינו ראוי לבילה, שהרי שמע, אבל מצד הגזה"כ אי'. ועי' ברמב"ם (נדרים י"ב, י"ג) שכ' "האב או הבעל שאינן שומעין אינן מפירין, אע"פ שהבעל מפר נדרים שלא שמען, הראוי לשמוע אין השמיעה מעכבת בו". ומשמע מדבריו דס"ל דמה דאין החרש יכול להפר הוא משום דאינו ראוי לשמוע, ולא סתם גזה"כ, ודלא כביאור הברכ"ש בסוגיין.
- (ה) **ת"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש-** וק', למה לא הוכיח הגמ' לעיל דאין צריך שמיעה, דאם צריך למעט מי שאינו ראוי לשמיעה, ע"כ אי"צ שמיעה בפועל. ועי' ברא"ש ותוס' דכתבו דאולי התנא גופי' הי' מסופק בזה, אם יש למעט כל מי שלא שמע או דוקא חרש, ונקט חרש משום דעכ"פ זה הי' ברור לו. ותי' האור שמח (נדרים י"ב, י"ג) דיש לבאר דהברייתא בא לומר דאע"ג דקיי"ל דמת הבעל בתרוקנה רשות לאב, אבל היכא דהיא אשת חרש, ואין החרש יכול להפר, כיון שאינו יכול לשמוע, אין לומר דבכה"ג יכול האב להפר בעצמו, אלא כיון שאין הבעל יכול להפר, גם האב אינו יכול להפר, דצריך שותפות הבעל, והבעל אינו יכול להפר (וכי' האר"ש דאינו דומה ליכמה, דאמרי' דהאב יכול להפר כיון דיבם אינו יכול להפר בשותפות, דשם אינה קונה להיבם, אבל בארוסה נקנית היא להארוס, ולכן אין האב יכול להפר בפנ"ע). ולפי' ביאור זה בהברייתא מובן ג"כ למה המיעוט הוא על "אשת חרש", ולא על חרש גופא, דהחי' הוא באשת חרש דוקא, ולא בהחרש גרידא. וא"כ אין שום ראוי' מהברייתא דשמיעה אינה מעכבת, דלעולם י"ל דמעכבת, והחי' כאן הוא בציוור זה דוקא. אבל עכ"פ מבואר מהברייתא דחרש פסול להפר, או משום דצריך שמיעה בפועל, או עכ"פ מי שראוי לשמוע.
- (ו) **בעל מהו שיפר שתי נשיו בבת אחת- כ' הר"ן דקיי"ל** דאין מפירין לשתי נשיו בבת אחת. וכי' דכשם שאינו מיפר לשני נשיו בבת אחת, כן בהקמה, דג"כ כתיב אותה, ג"כ הדין הוא דאינו יכול לקיים לשני נשיו בבת

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

אחת. והק' האור שמח (נדרים י"ב, י"ד), הא קיי"ל דהקמה בלב הוי הקמה, ואטו אם יחשוב בלבבו מוקם לכס אינו מוקם, הרי זה כנגד השכל [ולכאו' כוונתו משום דהקמה בלב אינו מעשה הקמה בלב, אלא ניהותא להנדר, וא"כ אין שייך שיהי' נחשב בב"א או בזה אחר זה. ואולם לכאו' יש לחקור בהא דקיי"ל דהקמה בלב מהני, האם הביאור הוא דכל הקמה הוא באמת בלב, ומה שאומר ההקמה אינו אופן אחר של הקמה, אלא רק דאומר מה שבלבו, או דלמא יש ב' אופנים של הקמה, א' בפה וא' בלב. ואם אמרי' דיש ב' אופנים של הקמה, א"כ שפיר י"ל דכיון שהי' דעתו להקים בדיבור, אולי לא יועיל בלב, וצ"ע בזה]. והוסיף בזה שהרי הר"ן לקמן (ע"ט). הביא דהמקור דהקמה בלב הוי הקמה הוא משתיקה ביום שמעו, דמדמהחריש כולי האי ע"כ דעתו להקים. והנה, אם יש לו חמש נשים, וכולן נדרו ביום א', והוא חריש לכולן, נמצא דברגע האחרונה של היום קיים לכל נדריהן, היתכן דבכה"ג לא יהי' מקויים, ודאי יהי' מקויים, וא"כ ע"כ בהקמה אפי' אם מקיים שניהם בב"א מהני. וע' בשיעורי ר' דוד (קפח-קפט) דביאר דאם אמרי' דהחסרון דהקמת ב' נשים בב"א הוא בהמעשה, הקמה, ולא בחלות ב' ההקמות בב"א, א"כ י"ל דאי"ז שייך בהקמה בלב, דאי"ז מעשה הקמה, אלא דניהותא בהנדר הוא ההקמה, וא"כ שפיר י"ל דאין שייך בזה החסרון דהקמה לב' נשיו בב"א.

(ז) **ואפי' כולן בפני הבעל חסר יום א' בפני היבם** - הר"ן הביא מח' בזה, שי' רש"י בכתובות הוא דלאו דוקא יום א', ואפי' כולן בפני הבעל אינה אוכלת ברשות היבם, אבל ר"ת ס"ל דאם אכלתן כולן בפני הבעל אוכלת משם יבם. וביאר הרשב"א, דרש"י ס"ל דקנין כספו דידי' כתיב, ולא קנין כספו דאחיו, ולכן מדאורייתא אין לה שום דין לאכול משל יבם. אבל ר"ת ס"ל דמדאורייתא גם היבם מאכילה, דהא אשה הקנו לו מן השמים, ורק מדרבנן היבם אינו מאכיל. והא דאסרו ליבם להאכילה היינו להאכיל מחמת עצמו ממש, כלומר שתתחיל לאכול מחמתו, הא כל שאכלה בפני הבעל אוכלת והולכת גם בפני היבם.

(ח) **ב"ד של אחריהם אמרו אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה** - פי' הר"ן, דטעמא מפרש התם או משום סמפון או משום שמא תשקה, והק' רעק"א (בגלה"ש) דמבואר בגמ' שם דטעם דמשנה אחרונה הוא משום סמפון (וס"ל דבדיקת חוץ לא הוי בדיקה). וכ' הרש"ש דאולי הר"ן סמך על הסוגיא בקידושין (י"א) דמשמע דטעם משנה אחרונה הוא משום שמא תשקה [ומסתמא ס"ל דאין ברור שיחידה לה מקום בכה"ג].

(ט) **כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת** - הק' הריטב"א בגיטין (פג. ובהוצאת מהר"ק נקרא "ר' קרשקש"), "היכא שהתנתה בפירושו ואמרה שאפי' לא ירצה בעלה בנדרה שיהי' נדרה נדר, לא יוכל הבעל להפר. שתי תשובות בדבר, חדא דשמא אע"פ שהיא אומרת כן אנון סהדי שהיא אינה נודרת שלא לרצון בעלה, ועוד שכיון שנתנה התורה רשות לבעל להפר לה, לא חלק הכתוב ונתן לו רשות להפר כל נדריה". וע' בקובץ הערות (כ"ו, א') דצידד דלכאו' יש נפק"מ בין התירושים היכא שאינה יודעת שיש לה בעל, ולמשל אם אביה קיבל קידושין בשבילה, דלתי' ראשון אין נדריה מופרין, ולתי' ב' מופרין [אם לא דאמרי' דאנון סהדי דאם ידעה שיש לה בעל, ודאי נודרת על דעתו, וצ"ע]. ומה שאין הנדר נעקר למפרע, אף דלכאו' כיון שנודרת על דעת בעלה, ואין הוא רוצה בהנדר, צריך להיות דלמפרע אינו נדר, כ' בקובץ הערות (כ"ו, ב') דכוונתה הוה כמו נדר עד שימחה בעלה. עוד הק' הקו"ה (שם סוף אות ג'), אם הביאור בכל הנודרת הוא שהיא ממש נודרת על דעתו, א"כ מה שייך לעשות שליח על הפרה, דנח' בזה באמוראים לעיל, הרי על דעת השליח ודאי לא נדרה. ותי' דהא באמת יש גילוי דעת מהבעל, שהוא אינו רוצה בנדר, וא"כ בזה שייך הדין כל הנודרת, אלא דעדיין צריך ללשון הפרה, שכך גזרה תורה, שצריך לשון הפרה, וא"כ לזה שייך שליחות.

על דעת בעלה היא נודרת - הק' תוס' בנדה (מו: ד"ה כדרב), א"כ למה צריך פרשת הפרה בכלל. ותי' ב' תירושים, א', דאיצטריך לענין שאם אמר קיים ליכי שאינו יכול להפר, ב', משום דקאמר רחמנא דיכול להפר קאמר דלעולם על דעתו היא נודרת. ובזה ביאר הא דיכול הבעל להפר נדרי אשתו קטנה שאינה אשתו אלא מדרבנן, דכיון שהיא חושבת שהיא אשתו, א"כ נדרה על דעתו. ולדעת התוס' באמת אי"ז גזה"כ דחי' התורה אצל הבעל, אלא דכיון שהוא נודרת על דעתו, יכול להפר נדריה [אלא דלתי' ב' הוא גזה"כ, ומזה נובע המציאות דנודרת על דעתו, אבל עכשיו באמת אי"ז הגזה"כ עוד]. וע' בהר"ן שהביא מ"מ דבאמת היו רוצים ללמוד מכאן לכל מי שנודר על דעת חבירו שיהי' הדין כן, ולכאו' ס"ל כתוס' בנדה, דאין דבר מיוחד בבעל. אבל הר"ן עצמו חולק עליו וס"ל דודאי גזה"כ הוא, אלא דמה שגזר הכתוב בבעלה הוא משום דנודרת על דעתו, ולכן כל היכא שנודרת על דעתו חל גזה"כ זו, אבל אחר ודאי אינו יכול להפר נדרי חבירו. והק' הקובץ הערות (כ"ו, א'), דאם גזה"כ הוא דרק בעלה יכול להפר נדריה, א"כ מה שייך דין דר' פנחס ליישב הא דנדה (מו: דקידושי קטנה דרבנן יכול בעלה להפר נדרים שלה שהם נדרים דאורייתא. ותי' "וכנראה שהר"ן נזהר מזה במש"כ הלכך כל שנודרת על דעתו חיילא הך גזה"כ. ואולי כוונתו דהתורה ירדה לדעת נשים, שהן תולות בדעת בעליהן יותר מבאדם אחר, ועל גמירת דעת כזה הי' הגזה"כ שיוכל להפר, וע"כ בקטנה נשואה, שהיא סבורה שהוא בעלה, היא תולה בדעתו כמו בבעל גמור, ושוב איכא גזה"כ".

אבל בתרומה אפי' מדרבנן נמי לא אכלה - ביאר הר"ן, דיש לחוש משום סמפון. והק' רעק"א, א"כ לענין נדרים נמי ליחוש לסמפון, הא אם באמת יש סמפון נמצא דמקח טעות הי' ואין היא אשתו, ואף דהוא סבורה שאשתו היא, מ"מ הרי כ' הר"ן דגזה"כ הוא בהבעל ממש, והניח בצ"ע. [ואולי יש ליישב ע"פ מש"כ הקו"ה שהבאנו שם, דהגזה"כ הוא גופא דהתורה ירדה לסוף דעת האשה, דבמי שהיא חושבת שהוא בעלה, היא נודרת על דעתו, וגזר הכתוב דבתולה נדר בכה"ג יכול להפר, וא"כ י"ל דה"ה כאן, וצ"ע].